

Тернопільський національний економічний університет

Кафедра економічної теорії.

Міждисциплінарна курсова робота

з Економічної теорії

на тему: «Вплив фінансових криз на циклічний розвиток економіки»

Студентки 2 курсу групи ОКР – 21

Чижевської Ірини Андріївни

Керівник:

викладач Длугопольський О.В.

Національна шкала_____

Кількість балів_____

Оцінка ECTS_____

Члени комісії :

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

(підпис) (прізвище та ініціали)

Тернопіль – 2016

План

Вступ.....	3
1. Теоретичні основи макроаналізу фінансових криз.....	6
2. Ключові характеристики глобальної фінансової кризи та її вплив на циклічні коливання в світі.....	12
3. Аналіз впливу фінансових потрясінь в Україні на коливання макроекономічних індикаторів.....	19
4. Запобігання фінансовим кризам в рамках макроекономічної політики.....	24
Висновки.....	28
Список використаної літератури.....	30

ВСТУП

Досвід свідчить про те, що економічні умови ніколи не залишаються сталими — піднесення прокладає шлях до спаду. У роки спаду ВВП, зайнятість та реальні доходи населення падають, прибутки зменшуються, люди втрачають роботу. Невдовзі знову починається пожвавлення. Цей етап характеризується підвищенням життєвого рівня. Але за піднесенням настає новий спад економіки.

Падіння і зростання обсягів виробництва, цін, процентних ставок і зайнятості складають діловий цикл, що є однією із характерних умов ринкової економіки.

Економічний цикл (цикл ділової активності) — це періодичний підйом або спад реального ВВП на фоні загальної тенденції до зростання.

Циклічність зумовлюється наступними причинами;

- технічні нововведення (НТР);
- політичні й випадкові події (наприклад, війни, «перебудова» в СРСР та перехідний період у нових незалежних державах);
- зміни у кредитно-грошовій політиці (коливання обсягів грошової маси);
- нестача національних інвестицій;
- зміни цін на нафту, газ та інші види сировини тощо.

Метою курсової роботи є поглиблення теоретичних знань з курсу «Макроекономіка», а саме вивчення питань, які торкаються категорії «фінансові кризи».

Для досягнення мети були поставлені наступні завдання:

- виявити значення та причини економічних циклів;
- вивчення глобальних криз та їх вплив на економіку ;
- розглянути коливання економіки України.

Об'єктом дослідження є фази економічного циклу.

Предметом дослідження є причини та наслідки економічних циклів та криз для економіки країни.

Метод роботи – пошуковий, описовий та порівняльний аналіз.

Багато хто намагався розгадати таємницю циклічних коливань ринкової економіки. Вчені, на певному етапі, дійшли висновку, що цикли можуть нівелювати та забезпечити плавний розвиток економіки. Це дало підставу американському президенту Л.Джонсону заявити наприкінці 1960-х років наступне: «Ми позбулися циклічних спадів, які протягом багатьох десятиліть зіштовхували нас зі шляху зростання та прогресу. У 60-ті ми прийняли нову стратегію, спрямовану на запобігання циклічних спалахів, ще до того, як вони почнуться». Проте об'єктивна реальність виявилася серйознішою за прогнози. На сьогодні ніхто не заперечує існування циклічної динаміки ринкової економіки.

Економічний цикл являє собою єдиний процес, що послідовно проходить через чотири фази: підйом (експансію), спад (криза), депресію, пожвавлення. Фаза підйому починається активним запровадженням у дію нових підприємств і модернізацією старих, зростанням обсягів виробництва, зайнятості, інвестицій, особистих доходів, підвищенням попиту та цін і закінчується бумом – періодом надвисокої зайнятості та перевантаження виробничих потужностей. Під час буму рівень цін, ставка заробітної плати та процентна ставка дуже високі. Усі названі показники, у найвищій точці циклу, досягають максимального значення.

1. Теоретичні основи макроаналізу фінансових криз

Процес виробництва передбачає безперервність розвитку, але практика господарювання доводить, що цей процес має свої фази, стадії, особливості. Наприклад, періодично спостерігаються стадії спокійного розвитку економіки, підвищеної або активної підприємницької діяльності, загострення всіх суперечностей суспільного виробництва, у тому числі між виробництвом і споживанням, попитом і пропозицією, з наступним застоєм в усіх галузях економіки. Пропорційність, яка об'єктивно необхідна для відтворення на практиці, здійснюється через диспропорційність та нерівномірність, остання виявляється через поверхневі коливання, відхилення. Циклічний характер розвитку означає періодичність зміни відповідних фаз чи стадій господарського життя.

Макроекономічна рівновага – явище нестабільне. Її порушення пов'язані з трьома основними причинами: циклічним розвитком економіки, неповною зайнятістю й інфляцією.

Циклічність економічного розвитку- це регулярні коливання рівнів ділової активності, при яких зростання активності(виробництва) замінюється спадом, який, у свою чергу в економіці, що періодично повторюється протягом ряду років. Такі коливання відбуваються відносно столітнього, або довгострокового тренда (умовної лінії, яка характеризує загальну спрямованість змін економічних показників). Періоди пониження- початком переважно інтенсивного розвитку, а періоди підвищення економічної активності супроводжуються в основному екстенсивним розвитком. Через це економічний цикл є постійною динамічною характеристикою ринкової економіки, без нього не відбувається економічного розвитку.

Економічний цикл – це форма руху і розвитку ринкової економіки, природний спосіб економічного саморегулювання, коли ринок стихійно відновлює пропорційність економіки і втрачену рівновагу. Враховуючи основний елемент економічного циклу – економічні кризи, можна дати й іншу

назву економічному циклу – рух виробництва від однієї економічної кризи до початку іншої.

Можна виділити такі зовнішні причини:

- потужні прориви в технології, винаходи й інновації, які дозволяють докорінно змінити структуру суспільного виробництва.
- війни, революції та інші політичні потрясіння;
- освоєння нових територій і пов'язана з цим міграція населення, коливання чисельності населення земної кулі;
- відкриття великих родовищ урану, золота, нафти та інших цінних ресурсів;

Виділяють такі внутрішні причини:

- інвестування, тобто вкладення засобів в розширення виробництва, його модернізацію, створення нових робочих місць;
- особисті потреби, скорочення або зростання яких відбивається на обсягах виробництва і зайнятості;
- економічну політику держави, яка прямо і непрямо впливає на виробництво, попит і споживання.

Ці причини взаємопов'язані, можуть викликати як підйом, так і спад економічної активності через певні проміжки часу.

Розрізняють класичний і сучасний економічні цикли. Класичний економічний цикл, зазвичай ,включає чотири фази(періоди), які послідовно змінюються: криза (спад), депресія, поживлення, піднесення (зростання).

Економічна криза – це різке погіршення економічного стану країни, що проявляється в значному спаді виробництва, порушенні усталених виробничих зв'язків, банкрутстві підприємств, зростанні безробіття і, внаслідок цього, - зниженні життєвого рівня, добробуту населення. Криза (спад) є ключовою характеристикою економічного циклу. Нею завершується попередній періодичний цикл і починається новий. Без кризи не було б циклу; її періодичне повторення надає ринковій економіці характеру циклічності.

Спад в економіці починається з труднощів у збуті виробленої продукції, що згодом веде до скорочення виробництва і зайнятості та попиту на інвестиції.

Ціни різко знижуються, але зростає попит на ліквідність (готіву), тому до максимального збільшується ставка позичкового відсотку.

Курс акцій і інших цінних паперів на фондових біржах швидко падає; тимчасово закриваються або навіть банкрутують багато фірм, передусім дрібних (у випадку глибокої і тривалої кризи). Ринкова кон'юнктура стає вкрай несприятливою.

Внаслідок дії кризи поступово ліквідуються порушення макроекономічної рівноваги і стабільності між сукупним попитом і сукупною пропозицією, інвестиціями і заощадженнями, виробництвом і споживанням, тобто забезпечується, знову, певна пропорційність економічного розвитку, але за низького рівня сукупного попиту, неповної зайнятості виробничих ресурсів, високого безробіття. Під час руху до своєї найнижчої точки спаду криза створює імпульс для нового розвитку економіки. В цей час виникають спонукальні мотиви до скорочення витрат виробництва і збереження прибутку, посилюється конкуренція. Створюється стимул для оновлення морально зношених засобів виробництва на новій технологічній основі. Криза дає початок переважно інтенсивному розвитку економіки, нею закінчується попередній період розвитку і починається наступний. Але перехід до розгортання обсягів виробництва, його технологічного оновлення не відбувається в один момент. Тому на зміну кризи приходить фаза депресії.

Депресія (від лат. *depressio* – придушення) – застій в економіці, який характеризується відсутністю підйому виробництва і ділової активності, значним безробіттям, низьким попитом на товари і послуги. Депресія означає, що економічна криза перейшла у завершальну фазу. Національний продукт вже не зменшується, але й ще не зростає. На низькому рівні стабілізуються ціни; безробіття дуже високе, але більше не зростає; відсоткова ставка падає до свого мінімального значення. Товарні запаси (нереалізована продукція) поступово зникають, зростає сукупний попит і готуються умови для поживлення виробництва, ділової активності.

Поживлення – це є фаза економічного циклу, яка характеризує початок підйому в економіці після кризи, застою, депресії. В цей період поступово

починає зростати рівень виробництва і платоспроможний попит людей, помітно скорочується рівень безробіття. Помітно підвищуються ціни і позичкові відсотки. На ринку економічних ресурсів зростає попит на нове промислове обладнання, втягуються в господарський оборот нові капітали. Закінчується період інтенсивного розвитку в кінці фази пожвавлення. Знову починається екстенсивний розвиток в наступній фазі циклу – піднесенні.

Піднесення – стан економіки країни, який характеризується зростанням виробництва, підвищенням його ефективності, пожвавленням ділової активності в різних сферах, підвищенням рівня життя. В цей період переважає досягнутий рівень виробництва над досягненим рівнем в попередньому періоді, суттєво зростають темпи його розвитку. Створюються нові підприємства, зростають зайнятість, попит на прогресивні капітальні ресурси і споживчі блага, збільшуються доходи (заробітна плата, прибуток, проценти, рента), швидко зростають ціни. На фазі піднесення посилюються диспропорції, які були закладені ще на фазі пожвавлення, готується ґрунт для наступного спаду. Економіка підходить до наступного витка, до нового економічного циклу.

Форми прояву сучасних циклів і криз виражається в:

- синхронізації циклічного руху в різних країнах, що обмежує можливості пом'якшення кризових процесів за рахунок розширення експорту;
- відносному зменшенні глибини криз;
- прискоренні циклічних криз (вони стали виникати частіше) і скороченні тривалості циклу;
- нестійкості (несталості) фаз пожвавлення і піднесення.

Циклічність у розвитку ринкової економіки спостерігається вже близько 200 років

Циклічність розвитку економіки по-різному впливає на стан різних галузей. Від спаду найбільше страждають галузі, що випускають засоби виробництва та споживчі товари довгострокового користування (автомобілі, меблі, побутова техніка). Це пояснюється тим, що в періоди економічних труднощів люди віддаючи перевагу заощадженню грошей та їхньому використанню для задоволення поточних потреб схильні відкладати на

майбутнє покупку таких товарів . Тому падіння попиту на дорогу продукцію призводить до скорочення виробництва і зайнятості у відповідних галузях.

Спостереження за рухом циклів показують, що в сучасних умовах картина циклу істотно модифікується. Однак характер модифікації не обмежується лише зміною тривалості спадів (рецесії) і підйомів (бумів). Змінюється сама конфігурація циклу, його відтворювальні функції, що істотно відрізняє нинішній цикл від класичного циклу, тобто від циклу вільної конкуренції. У класичному циклі вихідною і ключовою фазою виступає криза. Він є не тільки формою тимчасового розв'язання проблем і суперечностей ринкової економіки, але й умовою прогресивного відновлення основного капіталу, зниження витрат виробництва, відновлення і покращення якості, а також конкурентоспроможності продукції. Свою «очисну» функцію класична криза виконувала головним чином через механізм цін (у XIX ст. під час кризи ціни падали значно швидше, ніж обсяг виробництва). Зниження цін на товари та фактори виробництва було основою встановлення нових цінових пропорцій. Пристосування до них здійснювалося, в першу чергу, шляхом знецінення основного капіталу. Коли ж йшов процес масового відновлення капіталу, ціни знову піднімалися.

Які ж якісні зміни має сучасний цикл, особливо фаза кризи? На сучасний цикл суттєвий вплив чинить низка факторів, серед яких виділяють наступні:

- державне регулювання економіки;
- монополістична структура ринків;
- науково-технічний прогрес;
- процес глобалізації (інтернаціоналізації) виробництва.

Оскільки ціни не падають, підприємствам вдається отримувати прибуток навіть при скороченні виробництва. У той же час збереження високого рівня цін ускладнює процес одноразового масового відновлення капіталу. Тому в сучасних умовах криза не може до кінця виконати свою «очисну» функцію, не стає вихідним пунктом масового відновлення техніки і технології, а, отже, не сприяє оновленню економіки.

В умовах глобалізації виробництва під впливом міжнародного поділу праці та інтернаціоналізації господарських зв'язків цикл став носити світовий характер. Криза в одній країні спричиняє кризові явища в інших країнах, у результаті чого усе світове господарство втягується в циклічні коливання. Так, у 1974-1975 роках провідні західні країни одночасно вступили у світову економічну кризу надвиробництва. У 1987-1989 роках у західних країнах також синхронно почався циклічний бум. Після невеликого спаду, що тривав менше року в 1990-1991 роках, США і країни Західної Європи знову синхронно перейшли до економічного підйому. Це зумовлено інтернаціоналізацією виробництва і переходом країн на новий технологічний базис виробництва, що ще більше підсилює міжнародний характер ринків факторів виробництва (сировина, матеріали, устаткування, робоча сила) і обумовлює світові структурні кризи.

Так, світова економічна криза 1957-1958 років призвела до міжнародної структурної кризи надвиробництва сировинних товарів на світовому ринку у 1958-1963 роках. Цьому сприяли технологічні зрушення у виробництві, зниження матеріалоемності, заміна натуральної сировини синтетичною. Ціни на сировинні товари упали в 2 рази. Монопольно низькі ціни на сиру нафту, що поставлялася з колоніальних і залежних країн, призвели до кризи вугільної промисловості.

Таким чином, ринкова економіка, незважаючи на зміни, як і раніше піддається циклічним коливанням. У той же час, як показують спостереження, розвинутим країнам вдалося уникнути депресій, що мали місце в минулому, особливо в 1870-ті, 1890-ті, 1930-ті роки. Це свідчить про те, що ринкова система стала внутрішньо більш надійною та стабільною.

2. Ключові характеристики глобальної фінансової кризи та її вплив на циклічні коливання в світі

Однією з основних ознак сучасного розвитку світового господарства є розгортання процесів глобалізації, які справляють суттєвий вплив на систему міжнародних економічних відносин, трансформують напрями і визначають тенденції розвитку національних економік. [4, с.4]. Наслідками цього є поступове перетворення світового простору в єдину зону, де безперешкодно переміщуються капітали, товари, послуги, де можна вільно поширювати свої ідеї й де вільно пересуваються їхні носії, стимулюючи розвиток сучасних інститутів і шліфуючи механізми їхньої взаємодії. Глобалізація має на увазі утворення міжнародного правового й культурно-інформаційного поля, свого роду інфраструктури міжрегіональних, у т.ч. інформаційних, обмінів. І, хоча, глобалізація є новітньою тенденцією у суспільному житті, дехто з фахівців вважає, що наприкінці ХХ століття розпочалася Друга ера глобалізації - фінансова глобалізація. [5, с.42]

Складовими фінансової глобалізації є [5, с.43]: глобальні фінансові ринки, глобальні фінансові інструменти, як глобальні продукти, які є об'єктом купівлі-продажу на глобальних фінансових ринках (гроші, інвестиції, цінні папери, кредити тощо), глобальні фінансові суб'єкти (ТАНК, транснаціональні банки, центральні банки тощо), технології фінансової глобалізації (глобальні фінансові стратегії, глобальні фінансові мережі, фінансові інновації тощо). У найбільшому розумінні фінансова глобалізація є ідеологією, політикою та практикою об'єднання національних грошових систем шляхом їх заміщення "світовими грошима", функції яких беруть на себе гроші США, об'єднаної Європи та Японії. Вона є багаторівневим явищем, оскільки існує на макрорівні - тобто впливає на підприємства, в тому числі ТАНК, мезорівні - валютні, фондові та інші фінансові ринки всередині федеративних держав, макрорівні - державні фінанси і мегарівні - міжнародному, в тому числі регіональному, міждержавному рівні [1, с.59].

Сутність глобалізації прояснюється через наступні причини формування глобалізаційних процесів [6, с.78]:

-науково-технічний прогрес: поява інформаційних технологій, які корінним чином змінюють всю систему соціально-економічних відносин, переносять на якісно новий технічний рівень організаційно-економічні відносини, транспортні та комунікаційні зв'язки (зниження витрат на трансакції);

-процес інтернаціоналізації, який приводить до поглиблення співробітництва між країнами та посилення їх взаємозалежності;

-загострення проблем, що є загальними для всіх людей і країн світу та є важливими з точки зору збереження та розвитку людської цивілізації.

Основними ознаками процесу глобалізації є [2]:

-фінансова глобалізація - зростаюча фінансова єдність та взаємозалежність фінансово-економічних систем країн світу;

-взаємозалежність національних економік та їхнє взаємопроникнення, формування міжнародних виробничих комплексів поза національними кордонами;

-послаблення можливостей національних держав щодо формування незалежної економічної політики;

-розширення масштабів обміну та інтенсифікація процесів руху товарів, капіталів, трудових ресурсів;

-створення інституцій міждержавного, міжнародного регулювання глобальних проблем;

-тяжіння світової економіки до єдиних стандартів, цінностей, принципів функціонування.

На рівні окремої країни глобалізація характеризується ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою в цілому. Незважаючи на зростання глобалізації світової економіки, не всі країни в однаковій мірі інтегровані до неї.

На світовому рівні глобалізація визначається економічними взаємозв'язками між країнами, який відбивається та зростає на зустрічних потоках товарів, послуг, капіталу та ноу-хау, що постійно збільшуються. Основною рисою процесу глобалізації є формування глобально функціонуючого виробничого процесу, серединою якого є сформовані

інтернаціоналізовані відтворювальні цикли - ядра, які виступають своєрідним локомотивом світового господарства. Світовий дохід формується межах цих циклів, перерозподіл якого є головним стратегічним орієнтиром і основою зовнішньої політики будь-якої держави [6, с.126].

У сучасному світі розвиток будь-якої держави залежить від її участі в міжнародних відносинах. Цей підхід є цілком зрозумілим, адже як свідчить світовий досвід, ще економіка жодної країни не зуміла повноцінно функціонувати, відгородивши себе від світової економічної системи. Дослідження показують, що лише взаємопроникнення окремих національних економік через механізми іноземних інвестицій, створення спільних підприємств або транснаціональних корпорацій і становлять основу явища, яке ми називаємо глобалізацією світової економіки. Але найактивніше відбувається фінансова глобалізація, що проявляється у вільному переливанні фінансового капіталу, між національними та регіональними ринками капіталу, що призведе до того, що великі потоки іноземного капіталу опиняться на вітчизняному фінансовому ринку. А це може мати неоднозначний вплив на внутрішній фінансовий ринок. Саме тому сьогодні науковці, банкіри, політики все більше уваги приділяють такому явищу як фінансова глобалізація, шукають нові шляхи організації фінансової системи України та надають рекомендації щодо її вдосконалення.

У сучасному світі глобалізація справляє великий вплив на розвиток будь-якої держави. З одного боку, через розповсюдження інновацій у сфері технологій і менеджменту, активний обмін товарами, послугами, інвестиціями вона сприяє підвищенню ефективності функціонування національних економік, а з іншого – посилює нерівність, асинхронність та диспропорційність розвитку. Однією з найяскравіших форм прояву процесу глобалізації є вибухоподібне зростання в останні роки світового фінансового ринку, фінансових трансакцій, що здійснюються між суб'єктами світо-господарських зв'язків. Поглиблення інтернаціоналізації у фінансовій сфері, зміцнення зв'язків між основними фінансовими центрами світу стали основою так званої фінансової революції. Ключовими елементами фінансової революції є: [8,с.322]:

- формування системи міжнародних фінансових інститутів.
- поглиблення міжнародної фінансової інтеграції,
- швидкий розвиток фінансових інновацій.

На світовому фінансовому ринку предметом торгівлі є позиковий капітал, боргові інструменти і похідні контракти. З функціональної точки зору, на думку Мозгового О.М., під терміном «Міжнародний фінансовий ринок» слід розуміти переплетення національних і міжнародних ринків, що забезпечують напрям, акумуляцію і перерозподіл грошових капіталів між суб'єктами ринку за допомогою банківських і інших фінансових установ, з метою відтворення і досягнення нормального відношення попиту і пропозиції на капітал. А за економічною сутністю, це - система певних відносин, своєрідний механізм збору і перерозподілу, на конкурентній основі, кредитних ресурсів між країнами, регіонами, галузями, економічними агентствами. Фінансові ресурси світу (світові фінанси) – це зібрання усіх фінансових ресурсів країн, міжнародних організацій і міжнародних фінансових центрів світу [10, с.91]. У вузькому визначенні, це тільки ті фінансові ресурси, що використовуються в міжнародних економічних відносинах, тобто відносинах між резидентами і нерезидентами. Кордони між широкими і вузьким значенням розмиваються у міру розвитку світових фінансів. Фінансові ресурси світу знаходяться переважно в русі, перерозподіляються між різними учасниками міжнародних відносин. Частина з них попадає в золотовалютні резерви (ЗВР), частина надається за рубіж на пільгових умовах у виді допомоги, але основна маса купується і продається на світовому фінансовому ринку (світових ринках капіталу).

Основна маса фінансових ресурсів світу зосереджена в розвинутих країнах. Приватні особи, компанії, організації й уряди цих країн володіють основною частиною золотовалютних резервів світу; саме їхні фінансові засоби обертаються на світовому фінансовому ринку і, в основному, є основним джерелом фінансової допомоги менш розвиненим країнам. Світовий фінансовий ринок являє собою сукупність фінансово-кредитних організацій, що перерозподіляють фінансові активи між кредиторами і позичальниками, подавцями і покупцями фінансових ресурсів.

Формування світового фінансового ринку стало основою колосальної експансії глобального капіталу, і особливо - спекулятивного капіталу. Це створює загрозу світових фінансових криз, що охоплюють більшість країн світу. Події останнього часу, а саме європейська валютна криза 1992-1993 рр., мексиканська фінансова криза 1994 р. й особливо загострення фінансових проблем у Південно-Східній Азії в 1997 р. та р. Росії й Бразилії в 1998 р., з новою силою привернули увагу до міжнародних фінансових проблем. Фінансові кризи показали, що ситуацію ускладнюють небезпеки подальшого порушення макроекономічного балансу, які висувають інші принципові питання: що з негативних факторів є первісним, або це - вибухонебезпечні зовнішні боргові нагромадження, експортна незабезпеченість фінансових зобов'язань по відношенню до валютних інструментів та інститутів, або навпаки, скоріше - це порушення балансу на валютних біржах, які можуть спричинитися до погіршення стану на біржах фондових, в реальному векторі взагалі, об'єктивно унеможливаючи таким чином своєчасне повернення боргів закордонним кредиторам та підриваючи довіру потенційних прямих інвесторів до країни.

Економічна криза 2007-2009 років, яку переживає світ, восьма за останніх сто років.

Оскільки фінансова система - це сукупність регульованих фінансовим правом окремих ланок фінансови відносин і фінансових установ, з їх допомогою держава формує, розподіляє і використовує централізовані й децентралізовані грошові фонди [10, с. 16], можна говорити лише про світову фінансову систему у вузькому розумінні - як про сукупність світових фінансових установ. У широкому ж розумінні, світову фінансову систему слід розглядати як сукупність окремих ланок фінансових систем окремих економік в межах яких кожна держава виробляє і реалізує фінансову політику, за допомогою власного фінансового механізму [11, с.158]. Проте національні і міжнаціональні (на зразок «Єврозони») фінансові системи дуже щільно взаємопов'язані і переплетені. Тому не дивно, що внутрішня криза в

американській фінансовій системі призвела до кризи загальносвітового масштабу.

Як відомо, при дослідженні економічного розвитку суспільства економічна циклічність розглядається як відхилення економіки від стану рівноваги. Представники класичної і неокласичної економічної теорії аналізували економічний цикл, який поділяється на чотири фази: криза(спад), депресія(застій), поживлення та піднесення. Криза характеризується падінням обсягів виробництва; банкрутством підприємств; зростанням безробіття та зниженням рівня доходів; потрясінням усієї банківської системи. Криза триває до встановлення рівноваги на найнижчому рівні з мінімальними обсягами виробництва та максимальними масштабами безробіття, економіка входить у фазу застою, для якої характерним є незначний попит та зростання маси вільного грошового капіталу, який сприяє відновленню виробництва.

Настає фаза поживлення, у якій відбувається зростання виробництва паралельно зростають доходи населення, поновлюється кредитування, зменшується безробіття. На цьому етапі економіка досягає кризового стану, створюються всі передумови переходу до останньої фази циклу– піднесення економічного розвитку, яке характеризується перевищенням стану економіки докризового рівня розвитку за рахунок зростання рівня виробництва у всіх галузях, збільшенням попиту на продукцію, зростанням рівня цін, розширенням інвестування та кредитної експансії, максимальним рівнем зайнятості.

Звертається увага на слабкий вплив світової фінансової кризи 2007 – 2009 рр. на найменш фінансово глобалізовані великі країни світу - Росію та Китай, темп росту ВВП яких показує в подальшому стабільні рівні на позначці 6% на рік. Сучасна світова фінансова криза стала викликом для економік багатьох країн світу, в тому числі й для України. Господарюючі суб'єкти опинилися в непередбачувані ситуації, що було пов'язано, передусім, зі специфічним характером розвитку самої кризи, яка розпочалась як криза ліквідності, потім переросла у валютну, а згодом, через падіння обсягів виробництва і зростання заборгованості за кредитами, практично перетворилася на економічну.

3. Аналіз впливу фінансових потрясінь в Україні на коливання макроекономічних індикаторів

В умовах глобалізації, коли постійно збільшуються міжнародні потоки товарів, послуг і особливо капіталів, валютне регулювання будь-якої держави формується з метою створення умов для економічного розвитку суспільства. Світові фінансові та економічні кризи, не реформована економіка та девальвація національної валюти обумовили багато проблем в економіці України. Тому здійснення валютного регулювання набуває ключового значення у практичній реалізації державного впливу на економічні процеси та розбудові ефективного ринкового механізму.

Починаючи з першої половини 2014 року фінансова система України зазнала особливого погіршення, що своїм наслідком мала зниження значення загального показника рівня фінансової безпеки. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі цей показник зменшився на 8% за II квартали 2014 року до 42% від оптимального значення у порівнянні з аналогічним показником 2013 року, що являє собою максимальне зменшення, починаючи з 2008 року, коли значення загального показника фінансової безпеки було на рівні 49%, або на 15% нижче, ніж у 2007 році [10].

Такі зміни були спричинені системним погіршенням всіх складових фінансової безпеки, починаючи з 2013 року. У загрозовому стані знаходяться: банківська безпека (42% від оптимального значення), валютна безпека (49%), грошово-кредитна безпека (45%), безпека небанківського фінансового ринку (51%). Окремо слід виділити значення показника боргової безпеки, що знаходиться на рівні 22% і є в небезпечному для фінансової системи України стані. Негативна динаміка спостерігається відносно всіх складових фінансової безпеки, окрім безпеки небанківського фінансового ринку

Таблиця 1

Рівень фінансової безпеки України за складовими %

Складові рівня фінансової безпеки	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	I пів. 2013	I пів. 2014	Зміна (2013–2014 рр.)
Валютна	64	34	52	55	52	52	72	71	49	-22
Боргова	71	45	32	39	36	35	29	31	22	-9
Бюджетна	89	79	47	53	63	53	56	55	46	-9
Банківська	61	55	40	40	45	47	51	47	42	-5
Грошово-кредитна	48	32	46	48	49	44	40	45	45	0
Безпека небанківського фінансового сектору	47	39	48	42	34	46	51	50	51	1
Агрегований показник фінансової безпеки	65	49	44	47	48	46	50	50	42	-8

Індикаторами оцінювання макроекономічної стабільності держави можуть бути: валовий внутрішній продукт фактичний (табл.1), індекс споживчих цін, індекс промислових цін, рівень безробіття, індекс ділової активності, обсяги капітальних інвестицій, кредити в економіці, та інші.

ВВП України за період 2010-15 рр

Роки	Млрд. грн.	У постійних цінах 2010 року, відсотків до відповідного періоду попереднього року	
		Зміна обсягу	Зміна дефлятора
2010	1079,3	4,1	13,7
2011	1300,0	5,5	14,2
2012	1404,7	0,2	7,8
2013	1465,2	0,0	4,3
2014	1566,7	-6,8	14,8
2015(1 кварталі)	367,6	-17,2	41,5

Події в Україні створюють вторинні ефекти для всіх країн СНД та їх основних торговельних партнерів. У разі подальшої нестабільності зростають ризики порушення торговельних та фінансових зв'язків у регіоні. Внутрішні ризики розвитку економіки України, головним чином, пов'язані з:

- військовими діями на Донбасі, які призводять до скорочення виробництва у регіоні, погіршення умов залучення зовнішнього фінансування та зростання видатків бюджету на фінансування силових відомств і відновлення зруйнованої інфраструктури;

- зростанням боргового навантаження на бюджет через необхідність фінансування дефіциту та заборгованості НАК «Нафтогаз», сформованої у минулі роки;

- виснаженням міжнародних резервів, що ускладнює використання Національним банком інтервенцій в якості інструментів стримування зростання попиту на іноземну валюту, який виникає внаслідок панічних настроїв та спекулятивних атак.

Вторинні ефекти внутрішніх політичних та економічних потрясінь, анексії Криму та військових дій на Донбасі поширилися на більшість секторів вітчизняної економіки. Внаслідок цього поглиблюються існуючі диспропорції, прискорюються падіння ВВП, скорочення об'ємів промислового виробництва, виконаних будівельних робіт, зовнішньої торгівлі, зниження обсягів освоєння капітальних інвестицій тощо. Скорочення промислового виробництва, розпочате наприкінці 2012р., поглибилось в поточному році з огляду на зупинку промислових потужностей Луганської та Донецької областей та втрату російського ринку збуту. Залежність країни від імпортних енергоносіїв та відсутність джерел компенсації втрати російського газу змусить підприємців перейти до режиму жорсткої економії, що значним чином позначиться на об'ємах виробництва.

В умовах відпливу інвестиційних капіталів з огляду на відсутність гарантій безпеки для інвестора та високий ступінь ризику світова тенденція скорочення банківського кредитування є додатковим фактором гальмування економічного розвитку України. Як правило, стандарти кредитування формуються під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів, які для України вкрай негативні. Масовий відплив депозитів (у першому півріччі 2014р. відплив депозитів резидентів склав 39 млрд грн у порівнянні з аналогічним періодом минулого року), значні внутрішні дисбаланси банківських установ та ускладнений доступ до світових фінансових ринків не дозволяють прогнозувати зниження ставок по кредитах та їх доступності для малого та середнього бізнесу.

Показники макроекономічної стабільності являють собою індикатори загального стану економіки. Тому основи макроекономічної стабільності вбачаються у застосуванні соціально-орієнтованих заходів макроекономічного впливу. На сьогоднішній день, в Україні спостерігається стан макроекономічної нестабільності, спричинений насамперед значним податковим тиском, зростаючим дефіцитом платіжного балансу та зовнішньої торгівлі, наявністю несприятливого середовища для заснування та ведення бізнесу, що в свою чергу впливає на інвестиційну привабливість країни.

5. Запобігання фінансовим кризам в рамках макроекономічної політики

Глобальний характер кризи додав труднощів у реалізації перевірених часом національних пакетів анти кризової політики, виявив слабкі місця у їх дієвості на міжнародній площині. Це змусило наукову спільноту переглянути традиційні підходи та власні погляди на проблему й розпочати пошук нових методів подолання кризових явищ.

У період активного розгортання кризових явищ у світі виявилось, що ніхто не знає, які механізми ефективні для регулювання ринку фінансових інструментів приватного сектору як на національному, так і наглобальному рівнях. Найбільш спірними стали перспективи створення відповідних механізмів регулювання на національному рівні, хоча саме тут проявилась уся неспроможність регуляторних органів, а отже, звідси, мабуть, і треба починати. З іншого боку, оскільки об'єктом регулювання є міжнародний рух капіталів, то зрозуміло, що розвиток національних систем регулювання має доповнюватися створенням режимних норм, які окреслюють загальні рамки поведінки для всіх учасників ринку. Регулятивні правила, що їх розробляють на національному рівні, можуть лише слугувати прикладом для подібних міжнародних режимів. Незважаючи на усвідомлення необхідності глобальних рішень у відповідь на розв'язання глобальних проблем, сьогодні переважає тактика, орієнтована на максимальне збереження свободи в реалізації антикризової політики на національному рівні. Частково це наслідок розуміння того, що розробка й узгодження конкретних механізмів ухвалених рішень потребує декількох років і буде справою вже післякризового майбутнього, а зараз важливо розв'язувати поточні завдання. Середнайбільш важливого— рецесія та значні втрати внаслідок кризи у фінансовому секторі.

Кожна країна посвоєму виходит із фінансових криз. Наприклад: розвинені країни основний обсяг допомоги планують спрямувати на реструктуризацію фінансових компаній тоді як Китай значний пакет допомоги орієнтує на реальний сектор. Окрім скорочення ПДВ, зняття квот на комерційне

кредитування, уряд КНР розробив комплекс заходів зі стимулювання внутрішнього попиту (614 млрд дол. США): надання пільг на купівлю вітчизняних товарів, будівництво дешевого житла.

У Казахстані впроваджують програму стабілізації економіки та фінансової системи, на що виділено 10 млрд дол. США, або 5,5 % від прогнозованого ВВП у 2008 р. Програма передбачає низку заходів:

- 1) збільшення рівня гарантування вкладів населення, що дасть змогу захистити 99 % вкладів;
- 2) створення Фонду стресових активів із капіталом близько 1 млрд дол., куди будуть перераховані невикористані кошти держбюджету;
- 3) переорієнтація всіх державних закупівель на місцевих виробників, а в разі великих імпортних закупівель -перенесення до Казахстану збирання та сервісних послуг;
- 4) зниження протягом трьох років ставки корпоративного податку з 30 до 15 %, ставки ПДВ із 13 до 12%, а для несировинних секторів— збільшення терміну перенесення збитків із 3 до 10 років.

Загалом Казахстан нарощує присутність держави в економіці, субсидуючи великі комерційні банки в обмін на їх акції, створюючи надурядовий промисловий холдинг і переорієнтовуючи державні закупівлі на місцевих виробників. Крім цього, податкові заходи спрямовані на зниження деяких видів податків, а в соціальній сфері передбачено збільшення підтримки громадян, залежних від бюджету[13].

Держави Європи під час розробки антикризових заходів були змушені узгоджувати свої національні програми із пропозиціями, що їх висунули представники країн єврозони. У цілому було досягнуто домовленості, що держави ЄС спільними зусиллями протистоятимуть наслідкам світової кризи і рятуватимуть банки, які опинилися на межі втрати ліквідності. Відповідальність за підтримку та спасіння збанкрутілих фінустанов належить до національної компетенції, причому першочергова мета антикризових заходів полягає не в підтримці акціонерів банку, а в захисті інтересів платників податків.

Державна політика регулювання кризових ситуацій полягає в мінімізації економічного й соціального збитку, викликаного дією світової економічної кризи. При цьому важливо відзначити, що руйнування неефективних підприємств є найважливішим чинником ринкової економіки, що забезпечує її зростання і розвиток. Дослідження взаємозв'язку антикризових заходів, проведених на макрорівні, дозволяє сформулювати наступні рекомендації з удосконалювання механізму антикризового регулювання в умовах світової економічної кризи на базі стратегії економічного розвитку України, що, орієнтована на запобігання згубної дії та забезпечення стабільного зростання економіки та підвищення добробуту населення, і повинна містити наступні пріоритети:

- удосконалення податкової системи: застосування податкових стимулів до інноваційних і високотехнологічних підприємств;

- створення й державна підтримка реально діючої мережі надійних кредитних установ;

- удосконалення нормативно-правової бази, особливо в розділах про неспроможність підприємств і регулювання діяльності акціонерних товариств;

- підвищення інноваційної і інвестиційної активності;

- перехід до стандартів розвинених країн у сфері бюджетної політики;
- підвищення ефективності антимонопольної політики, створення здорового конкурентного середовища;

- забезпечення відповідності політики держзакупівель, включаючи закупівлі держкорпорацій, пріоритетам розвитку вітчизняної промисловості;

- забезпечення охорони інтелектуальної власності за світовими стандартами;

- розробка, впровадження й підтримка нових програм по підготовці кризис-менеджерів, що включає відбір і навчання антикризових керуючих; визначення місії їхньої діяльності і її цілей; збагачення теорії організацій на основі узагальнення наявного практичного досвіду роботи антикризових керуючих; побудова (на основі досягнень теорії організацій) навчальних програм для конкретних кризових ситуацій.

Висновок

Глобальний етап розвитку світової фінансової системи призвів до розмежування і початку відносно самостійного існування реального та фінансового секторів світової економіки з наростанням домінування останнього, а також сформував нові параметри світової фінансової системи.. Керуючи фінансовими потоками в певних сегментах світової фінансової системи (рух інвестиційного та позичкового капіталів, валютно-фінансові відносини), розвинуті країни отримують потужні важелі впливу на економіки країн периферії та можливість використання цих важелів з метою нееквівалентного перерозподілу світового багатства.

Домінуючою тенденцією процесу фінансової глобалізації стала фінансова транснаціоналізація, яка носить одновекторний і вмотивований характер та може бути трактована як диверсифікація інтересів домінуючих країн центру системи на національні сировинні, товарні та фінансові ринки країн периферії з метою перерозподілу світового багатства на свою користь. Тоді як глобалізація, що, за визначенням, повинна мати своїм наслідком взаємопереплетіння та взаємозбагачення національних економік і є багатовекторним процесом, унеможлиблюється саме завдяки маніпуляціям країн центру системи світовими фінансовими ресурсами.

Формування світового фінансового ринку стало основою колосальної експансії глобального капіталу, і особливо - спекулятивного капіталу. Це створює загрозу світових фінансових криз, що охоплюють більшість країн світу. Події останнього часу, а саме європейська валютна криза 1992 - 1993 рр., мексиканська фінансова криза 1994 р. й особливо загострення фінансових проблем у Південно-Східній Азії в 1997 р. та Росії й Бразилії в 1998 р., з новою силою привернули увагу до міжнародних фінансових проблем, але не завадили спалаху нової світової фінансової кризи 2007-2009 років, основаної на спекуляціях з незабезпеченими іпотечними кредитами в США.

Сучасна світова фінансова криза стала викликом для економік багатьох країн світу, в тому числі й для України. Господарюючі суб'єкти опинилися в непередбачуваній ситуації, що було пов'язано, передусім, зі специфічним

характером розвитку самої кризи, яка в нас розпочалась як криза ліквідності, потім переросла у валютну, а згодом, через падіння обсягів виробництва і зростання заборгованості за кредитами, практично перетворилася на економічну.

Список використаних джерел

1. Антикризисное управление / под ред. Э. М. Короткова. – М.: ИНФРА-М, 2010, 620с.
2. Баринов В.А. Антикризисное управление [Текст] / В.А. Баринов - М. Фин-пресс, 2011, 352с.
3. Бобылев С. Н. Экономика устойчивого развития. [Текст] / С.Н. Бобылев, Э.В.Гирусов, Р.А. Перелет; учебное пособие - Москва: Ступени, 2004, 303 с.
4. Барановський О.І. Предтечі фінансових криз // журнал Міністерства фінансів України «Фінанси України», №3, 2009. С. 3-22.
5. Боннер, Уильям. Судный день американских финансов. Мягкая депрессия XXI в. / У. Боннер, Э. Уиггин; [пер. с англ. Б.С. Пинскер; науч. Ред. Ю.В. Кузнецов]. Челябинск: Социум, 2012. 402 с.
6. Боринець С.Я. Міжнародні фінанси: Підручник/ С.Я. Боринець. 2ге вид., переробл. і допов.. К.: Знання, 2013. 494 с.
7. Анализ экономических систем: основные понятия теории хозяйственного порядка и политической экономики/ Ред. А. Шюллер, Х.Г. Крюссельберг. 6е изд., доп. и испр. М.: Экономика, 2010. 348 с.
8. Богомоллов О.Т. Мировая экономика в век глобализации: учебник / О.Т. Богомоллов. М.: Экономика, 2011. 364 с.
9. Багратян Г.А. , Кравченко І.С. Світова криза та Україна: проблеми й нові підходи до фінансового регулювання // журнал Міністерства фінансів України «Фінанси України», №4, 2009. С. 33-41.
10. Лановий В. Ілюзія макроекономічної стабільності/ В.Лановий–Український Тиждень №17 від 26-04-2012– [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/48671>
11. Економіка України: стратегії і політика довгострокового розвитку [Текст]/ За ред. В.М.Гейця. - К.: Ін-т екон. прогнозування: Фенікс, 2012, 1008 с.
12. Кабаці Б.І. Еволюція теоретичних поглядів на джерела та можливості державного регулювання динаміки економічного зростання [Текст] / Богдан Іванович Кабаці // Науковий вісник: Зб. наук.-техн. пр. - Л.: НЛТУУ. - 2011. - Вип.17.3. - С.189-202.

13. Розгортання фінансово-економічної кризи в Україні у 2009 році: негативні наслідки та засоби їх пом'якшення: [науково-аналітична доповідь]/ за ред. акад. НАН України В. М. Гейця; Ін-текон. Та прогнозув. НАН України; Ін-т демограф.та соц. дослідж. НАН України. – К., 2009. – С. 128–132
14. Яковец Ю.В. Циклы. Кризисы. Прогнозы. – М., 1999. – 231 с.
15. Рудый К.В. Финансовый кризисы: теория, история, политика. – М., 2010. – 487 с.

Електроні ресурси:

1. <http://www.eereport.ru> Аналітичний портал «Мировая экономика».
2. <http://www.bank.gov.ua> Офіційний сайт Національного банку України.
3. <http://www.vestnikdnu.com.ua/archive/200931/85-90.pdf>
4. http://www.u-fin.com.ua/analit_mat/drn/133.htm